

Мисан І.

Період IX-X стт. ознаменований зразковим життям Андрія Юродивого. Саме цьому святому, котрий жив у Царгороді, було видіння Покрову Пресвятої Богородиці...

Юродство (від слав. «уродство») – вид духовного подвижництва, що полягає в симуляції безумства (вдаванням божевільного). Один із способів подолання марнославства і гордості.

Юродиві – це святі подвижники, що вибрали особливий подвиг – юродство, тобто зовнішнє безумство, що приймається ради “наруги миру”, радикального відкидання цінностей світського життя і служіння Христові через свідчення про те, що шлях Христа є відмінним від світської мудрости і величі. У цьому юродиві наслідують Христа, що терпить насмішки і знущання натовпу .

Юродство як шлях святости реалізує те, про що нам говорить апостол Павло: «Нехай ніхто себе не обманює! Як комусь із вас здається, що він мудрий у цьому віці, хай дурним стане, щоб зробитися мудрим; бо мудрість цього світу – глупота в Бога. Написано бо: “Він ловить мудрих їхніми хитрощами”; і ще: “Господь знає думки мудрих, що вони марні» . А також: «ми – нерозумні Христа ради...» .

Знаємо з Старого Завіту, іноді Господь, здавалося б, дивними вчинками і словами своїх обранців викривав лукавство сильних світу цього. Служивши Богу, часом "юродствували" навіть такі великі пророки, як Ісая, Єремія і Єзекиїл. За їх, неначе безглуздими, фразами і дивними діями ховалися вища мудрість і події майбутнього .

Юродство як особливий вид аскези виникає в середовищі східного чернецтва близько V ст. Паладій в Лавсаїці розповідає про черницю в одному з єгипетських монастирів, яка вдавала, що вона божевільна і одержима бісами, вона жила відособлено, виконувала всю брудну роботу. Пізніше виявилась її святість, а Паладій указує, що вона втілила в життя ті слова з Послання до Коринтян, які цитувалися вище. Св. Євагрій († 600р.) розповідає в своїй «Церковній історії» про травоядців, аскетів, які харчувалися травами і рослинами; ці аскети повернулися з пустелі в світ, але у світі продовжували аскетичний подвиг – ходили в одних лише пов'язках на стегнах, постили і прикидалися божевільними. З цього середовища, згідно житію, написаному Леонтієм Неаполітанським (середина VII ст.), виходить Симеон Юродивий з Емеси що в Сирії, який, прикриваючись безумством, викривав грішників, творив чуда; після його кончини жителі Емеси переконуються в його святості. Таким чином, юродство як певний шлях святости складається до VI-VII стт.. Юродство припускає зовнішнє безумство, як крайній засіб знищення гордині і марнославства. Ряд святих вдаються до юродства лише протягом певного часу, присвячуючи, проте, велику частину свого життя аскезі такого типу. Впродовж певного часу подвиг юродства не набуває значного поширення у Візантії, але в усякому разі, лише в окремих випадках удостоюється визнання і церковного шанування .

Проте, у візантійських джерелах містяться численні розповіді про “Божих людей”, котрі

приймали зовнішність божевільних, ходили голими, носили вериги і користувалися винятковим шануванням. Йоан Цеце (XII ст.) говорить, наприклад, в своїх листах про знатних константинопольських жінок, котрі в своїх домашніх церквах вішали не ікони, а вериги юродивих, котрі заповнили столицю і почитали більше, ніж апостолів і мучеників. Річ не лише в тому, що візантійське юродство – це недостатньо вивчений феномен, який вимагає узагальнення всього існуючого біографічного матеріалу, але і в тому, що юродство може розглядатися як явище, в якому фокусується і специфіка візантійської духовності, і відмінні риси соціо-культурного розвитку. Таким чином, незалежно від того, чи розглядати юродство як периферійний або серцевинний феномен візантійської культури, воно залишається явищем надзвичайно характерним для тогочасної грецької культури .

Період VI - X стт. можна вважати “розквітом юродства” коли обговорювана культурна парадигма знаходить своє якнайповніше втілення. Цей період розпадається на два: з VI ст. по VIII ст. ознаменований колоритною фігурою Симона Емеського, а IX-X стт. – зразковим життям Андрія Юродивого . Саме цьому святому, котрий жив у Царгороді, було видіння Покрову Пресвятої Богородиці, коли місто облягли араби. Андрій бачив, як від царських дверей йшла осяяна світлом Пресвята Богородиця у супроводі св. Йоана Хрестителя і св. Йоана Богослова та при співі великого хору святих покривала всіх людей Своїм омофором. Таким чудесним способом місто було врятоване. Ким був св. Андрій Юродивий не знає точно ніхто, але на загал історики припускають, що він був слов’янином з південних земель Руси-України.

“Захід юродства” починається в XI-XII стт.. Це називають “дивним періодом в історії юродства”. У XII ст. Вальсамон в коментарях до 60-го канону Трульського собору дає непослідовне і амбівалентне трактування юродства, визнаючи його як тип святости, але водночас не формулюючи жодних критеріїв, котрі б дозволяли відрізнити дійсне юродство від помилкового, яке піддавалось суворому покаранню. Останню крапку в історії візантійського юродства поставило турецька навала, яка “відкрила перед християнськими святими нові можливості і енергія юродства була, мабуть, спрямована в інше русло” .

На Заході вид такої побожності чи радше духовної аскези був відсутнім. Хоча, в окремих випадках, життя деяких святих, таких як св. Джованні Коломбіні, чи окремі епізоди з життя св. Франциска Асизького нагадують елементи юродства. У Візантії з її підкресленим сприйняттям благодатного і спасительного промислу Божого акцент ставиться на упокоренні Сина Божого через воплощення, а натомість на Заході – на страстях Христових. Тому і крайнощі аскези у Візантії втілювалися в юродстві як у само упокоренні. На Заході ж – у співпереживанні страждань Христа (яскравим виявом стали стигмати), а юродство з’являлося лише як периферійний епізод на цьому шляху, що і втілювалося в житті св. Франциска .

Юродство – складний і багатоликий феномен культури Стародавньої Руси. Про юродство переважно писали історики Церкви, хоча історико-церковні межі для нього явно вузькі. Юродство – це як би «третій світ» давньоруської культури. У життєвому уявленні юродство неодмінно було пов’язане з душевним або тілесним убожеством. Дмитрій Ростовський (Туптало), висловлюючи в своїх чотирьох Мінеях, часто пояснює, що юродство – це «добровільне мучеництво» .

Юродиві брали на себе цей незвичайний подвиг не тільки з слухняності чи внаслідок свого жадання праведности, але для того, щоб боротися з бісом гордості. Багато

святих, які порівняно легко долали звичайні фізичні пристрасті, з гордістю і марнославством боролися до останнього свого видиху. "Марнославство радіє всім чеснотам", – говорить преподобний Йоан Ліствичник, тому що з марнославства родиться гордість, коли ми починаємо думати, що ми зійшли вже на вершину святости. І тут приступає біс марнославства і гордості, тоді людина починає пишатися і хизуватися собою, тепер центром зацікавлення стає її власне «я», тобто власне «єго» стає на місце Бога, Котрий тепер відходить на задній план. Так втрачається не лише зв'язок з Творцем, але й змінюється ерархічна драбина цінностей. Відкидаючи здоровий глузд і щодня терплячи ганьбу, юродиві Христа ради цим відсікали гордість в самому її корені. Юродство – це маска, яку накладають на себе особливо покликані до того люди. Відомо, що в потрібний час юродиві знімали з себе цю маску перед деякими людьми і тоді вражали їх своїм розумом і обдарованістю.

У повсякденних же умовах, прикидаючись божевільними, юродиві Христа ради піддавалися безконечним образам і були всіма відкинуті. Живучи в суспільстві, вони перебували не менш самотніми, чим ті, хто жив у непрохідних пустелях. Відмовившись від усякої власності, зручностей і життєвих благ, звільняючись від усяких прив'язань до земного, не маючи притулку і піддаючись усім випадковостям безпритульного життя, ці Божі обранці виглядали в очах людей, як прибульці з іншого світу .

Отже, юродиві не є люди несповна розуму, а ті мужні християни, котрі наважуються жити у найбільшому приниженні. Вони відмовляються не тільки від побутових речей, а й взагалі від життя звичайних, «нормальних», людей. Дивлячись на юродивих, люди вважають їх божевільними. Вони ж таким чином борються з марнославством і гордістю, матір'ю багатьох гріхів, і намагаються жити з Христом. Життя ж у прагненні Христа і докладанні зусиль, щоб жити у Христовій любові, виконуванні Його волі є шляхом святости. Доброю і святою є та дорога, котра веде до Бога. Сьогодні не всі можуть наважитись на юродство та й юродствувати не слід самовільно, без проводу досвідченого духовного отця. Тим не менше, гордість і єгоїзм треба долати в собі, а вчитись любити – бо ж любити один одного заповідав Господь Ісус.

Мисан І. Юродиві – божевільні чи святі? // Слово № 3 (33), 2007, с. 14-15.